

Усатий Г. О. – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент, доцент кафедри кримінального права та кримінології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КОНЦЕПЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ВИЯВЛЕННЯ, РОЗШУКУ Й УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ, ОДЕРЖАНИМИ ВІД КОРУПЦІЙНИХ ТА ІНШИХ ЗЛОЧИНІВ

Масштаби криміналізації та корумпованості влади означені тенденцією до невпинного зростання, сягаючи критичної межі, за якою настає втрата важелів керування державою з боку легітимної влади, розпад державних інститутів та припинення демократичного розвитку держави.

Указ Президента від 27 жовтня 2009 року № 870

Головною передумовою ефективної розбудови й повноцінного функціонування Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (Національне агентство) є науково обґрунтована концепція її діяльності, яка обов'язково повинна стати складовою частиною концепції всієї правової реформи в нашій державі, а не комплексом окремих безсистемних заходів.

1. Кадрове забезпечення діяльності Національного агентства (відбір та стажування, підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації працівників):

– пріоритетним напрямом є якнайшвидше укомплектування підрозділів виявлення та розшуку активів, проведення оцінки й управління активами; адміністрування ЄДРА, на які накладено арешт у кримінальному провадженні; міжнародного співробітництва тощо, оскільки саме від них залежить повноцінне функціонування Національного агентства. Проте цьому має передувати ретельне вивчення претендентів з числа працівників (зокрема колишніх) фіскальної служби, державної служби фін моніторингу, прокуратури України,

відповідних підрозділів Національної поліції та цивільних фахівців у галузі права;

– під час призначення працівників Національного агентства, особливо керівників структурних підрозділів, критеріями оцінки повинні бути професійні та моральні якості, а не протекція, кумівство, чиношанування, особиста відданість і слухняність (причому важливо врахувати негативний досвід проведення аналогічних конкурсів до НАБУ, НАЗК та прокуратури);

– недопущення штучного створення культу особи керівника вищого рівня управління (для цього існує відповідна прес-служба);

– попередження розмивання професійного ядра найбільш досвідчених працівників у віці від 40 до 50 років, які мають високий трудовий потенціал;

– запровадження інституту наставництва для новопризначених працівників із числа їх більш досвідчених колег;

– об'єктивний моніторинг роботи підрозділів внутрішнього контролю для попередження необгрунтованого тиску на чесних і принципових працівників;

– запобігання торгівлі посадами та відомчими нагородами.

2. Фінансове та матеріально-технічне забезпечення діяльності ДБР:

– формування оптимального штатного розпису Національного агентства (перелік посад, кількість штатних одиниць, суми посадових окладів та надбавок, місячний фонд оплати праці тощо);

– ліквідація диспропорції в грошовому забезпеченні та привілеях працівників, які працюють на різних рівнях системи управління Національного агентства (центральный апарат і територіальні підрозділи) та іншим особовим складом.

3. Запровадження нових форм, прийомів та методів аналізу, прогнозування, виявлення, розшуку й управління активами і таким чином запобігання, виявлення, та припинення злочинів:

– розроблення концепції, стратегії, програм та окремих методик діяльності Національного агентства;

– визначення пріоритетних напрямів діяльності Національного агентства (зокрема запобігання та протидія політичній злочинності, виявлення її економічного підґрунтя тощо);

– створення скриньок довіри (зокрема електронних, анонімних) з метою отримання інформації від населення про активи злочинного походження;

– максимальне використання можливостей інституту кримінально-правового компромісу (ч. 4 ст. 212, ч. 5 ст. 354 Кримінального кодексу України);

– створення окремого структурного підрозділу Національного агентства з моніторингу та збирання перспективної інформації у ЗМІ про найбільш резонансні факти з активами злочинного походження.

4. Налагодження тісної співпраці Національного агентства з правоохоронними, контролюючими й іншими державними органами та створення належних умов для добросовісної конкуренції між ними.

На початковому етапі функціонування Національного агентства і надалі необхідно налагодити тісну співпрацю колишніх працівників правоохоронних органів, відповідних державних службовців та цивільних фахівців у галузі права. Ідеться також про пошук і вдосконалення передбачених чинним законодавством шляхів максимального доступу Національного агентства до оперативної та криміналістично значущої інформації інших державних органів.

5. Вивчення можливостей позитивного зарубіжного досвіду ідентичних Національному агентству органів і структур:

– максимальне обмеження вибірковості у виявленні, розшуку й управлінні активами, одержаними від корупційних та інших злочинів;

– за умови внесення відповідних змін до ст. 370 Кримінального кодексу України провокація підкупу працівників Національного агентства, з метою виявлення осіб, схильних до отримання неправомірних вигод.

6. Вивчення новітніх наукових вітчизняних і зарубіжних здобутків правоохоронних та контролюючих органів з метою їх подальшої реалізації в практичній діяльності Національного агентства:

– створення аналітичної робочої групи при керівникові апарату Національного агентства з метою забезпечення діяльності науково-консультативного характеру (зокрема розроблення стратегічного бачення шляхів трансформування

Національного агентства в напрямі наближення до сучасних європейських стандартів, моніторинг дисертаційних досліджень та інших наукових праць за перспективною проблематикою для Національного агентства, ініціювання підготовки нормативно-правових актів тощо);

- запровадження інноваційних технологій, що відповідають міжнародним вимогам;

- залучення провідних науковців для проведення оцінки активів, аналізу та надання відповідних експертиз стосовно окремих аспектів діяльності Національного агентства.

7. Формування принципово нової ідеології та критеріїв ефективності діяльності Національного агентства:

- підвищення авторитету Національного агентства та створення позитивного іміджу його працівників;

- викорінення практики оцінки роботи підпорядкованих підрозділів за валом показників, припинити гонитву за нарощуванням результатів роботи шляхом виявлення та розшуку не значних за розміром активів злочинного походження;

- розроблення нових підходів до оцінки роботи працівників Національного агентства (зокрема за реальним станом надходжень до держбюджету в межах адміністративно-територіальної одиниці з урахуванням громадської думки та ступеня довіри людей до Національного агентства). Причому кількісні показники не мають бути головним критерієм.

Оскільки головною метою діяльності будь-якого правоохоронного органу вважають контроль за обсягом і структурою відповідної злочинності, необхідно чітко уявляти, скільки і яких кримінальних проваджень перебуває в слідчих, яка частина з них передана до суду та яке рішення щодо них прийняла судова інстанція (виправдувальний чи обвинувальний вирок, накладення арешту на майно, застосування конфіскації чи спецконфіскації). Інакше кажучи, найкращим критерієм якості кримінальних проваджень і, відповідно, діяльності слідчих та оперативних підрозділів ДБР повинна стати невідворотність кримінальної відповідальності для винних осіб через рішення суду, а не кількість матеріалів, що перебувають у провадженні слідчого. Основним критерієм ефективності діяльності Національного агентства можна визнавати також факти вилучення за рішенням

суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна, одержаних унаслідок учинення злочину;

– забезпечення повноти обліку та реєстрації відповідних активів, а також дотримання законності під час виявлення, розшуку й управління активами (не допускати приховування від обліку);

– підтримання стійкої мотивації в працівників Національного агентства щодо виконання професійної діяльності.

8. Постійне вдосконалення структури Національного агентства та його інституційне забезпечення.

Ідеться про розроблення проекту нової структури апарату Національного агентства; необхідний мінімум його управлінського апарату; оптимізацію чисельності особового складу; уникнення дублювання та функцій та певних напрямків роботи, об'єднання окремих підрозділів; прийняття пропозицій щодо вдосконалення організаційно-штатної структури, форм і методів професійної діяльності агентства та його відповідних підрозділів; чітке визначення та розмежування сфер відповідальності, завдань, обов'язків і повноважень; забезпечення гармонізації та оптимізації навантаження на працівників.

9. Максимальне сприяння здійсненню активного демократичного цивільного контролю за діяльністю Національного агентства з метою забезпечення принципів прозорості та відкритості.

– підзвітність громадянам і громадським організаціям, проведення регулярного прийому громадян керівництвом агентства, формування партнерських стосунків із населенням, організація регулярного надходження експертних висновків про ефективність діяльності Національного агентства.

10. Системний характер будь-яких змін у діяльності Національного агентства.

Завершити хотілося б словами прем'єр-міністра Республіки Сінгапур Лі-Куан-Ю, одного з творців сінгапурського «економічного дива», котрий на запитання «За допомогою яких законів та програм у Сінгапурі було подолано корупцію?» відповів: «Не потрібно жодних нових законів і жодних програм, достатньо, щоби «нагорі» опинилось декілька порядних людей».